

NEKI TIPOVI VALJANOSTI I POUZDANOSTI DVIJU SKALA VJEROVANJA U PRAVEDAN SVIJET

VERA ĆUBELA
ANA PROROKOVIĆ
LJILJANA GREGOV
Filozofski fakultet u Zadru
Faculty of Philosophy in Zadar

UDK/UDC: 159.9.07
Stručni članak
Professional paper

Primljeno
: 1999-11-16
Received

Tijekom gotovo tri desetljeća istraživanja individualnih razlika u *vjerovanju u pravedan svijet* (VUPS) prikupljeno je dosta dokaza o njihovoj povezanosti s mjerama niza drugih konstrukata kao što su autoritarnost, religioznost, locus kontrole, stavovi prema (de)privilegiranim, neuroticizam, zadovoljstvo životom i drugi indikatori *well-beinga*. U ovom radu prikazane su neke psihometrijske karakteristike *Skale generalnog VUPS* (Dalbert i sur., 1987) i *Skale personalnog VUPS* (Dalbert, 1993) koje su utvrđene u njihovoj prvoj primjeni na skupini od 206 studenata Filozofskog fakulteta u Zadru. Obje skale imaju zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarnje konzistencije i faktorski su čiste (jednodimenzionalne), a mjere dva relativno odvojena aspekta VUPS. Sukladno rezultatima prethodnih istraživanja utvrđena je tendencija većeg slaganja s tvrdnjama na Skali personalnog VUPS nego na Skali generalnog VUPS. Analiza povezanosti ovih skala s procjenama različitih aspekata zadovoljstva životom na Skali kvalitete življenja (Krizmanić i Kolesarić, 1992) potvrdila je pretpostavku da VUPS, naročito u personalnoj domeni, značajno doprinosi objašnjavanju varijance procjena zadovoljstva životom.

KLJUČNE RIJEČI: vjerovanje u pravedan svijet, individualne razlike, zadovoljstvo životom

Uvod

Koncept *vjerovanja u pravedan svijet* (VUPS) prisutan je u literaturi gotovo četiri desetljeća. Izvorno ga je - u formi poznate *hipoteze o pravednom svijetu* - koristio M. Lerner kao eksplanatorni konstrukt u svojim istraživanjima situacijskih determinanti različitih reakcija na žrtve nepravdi. Rezimirajući spoznaje iz dotadašnjih istraživanja u ovoj domeni, Lerner (1980, prema Lerner 1998) zaključuje da je VUPS *fundamentalna deluzija* koju će - u situacijama koje joj proturječe - ljudi vjerojatno pokušati obraniti. Strategije koje se pritom koriste mogu varirati u rasponu od aktivnog uklanjanja ili reduciranja nepravde i njezinih posljedica do kognitivnog restrukturiranja nepravedne situacije (koje se u domeni interpersonalnih odnosa očituje, između ostalog, i u tendenciji okrivljavanja žrtve). Vjerojatnost pojedinih strategija ovisi ne samo o situacijskim faktorima, već i o nekim karakteristikama samog pojedinca, kao što je razina njegova vjerovanja u pravedan svijet, odnosno njegove potrebe da to vjerovanje brani (tzv. *motiv pravednosti*) (Lerner, 1998, 1996).

Važan poticaj daljim istraživanjima VUPS dali su Rubin i Peplau koji su početkom sedamdesetih konstruirali prvu skalu za mjerenje individualnih razlika u ovom vjerovanju (Schmitt, 1998). Skala se sastojala od 16 tvrdnji koje su se odnosile na vjerovanje pojedinca da je svijet u kome živi pravedan (9 tvrdnji), odnosno da je nepravedan (7 tvrdnji)¹. U daljim primjenama utvrđeno je da je ukupan rezultat na ovoj skali u značajnoj korelaciji s mjerama različitih konstrukata kao što su autoritarnost, religioznost, internalni locus kontrole, neuroticizam, stavovi prema različitim socijalno (de)privilegiranim grupama itd (Crandall i Cohen, 1994; Furnham i Procter, 1989; Lupfer i sur., 1998; Rubin i Peplau, 1975). Ipak, glavnom potvrdom konstruktne valjanosti ove skale (kao mjere individualnih razlika u snazi motiva pravednosti) smatra se nalaz, potvrđen u nizu istraživanja, da je efekt situacijskih faktora na reakcije pojedinca na nepravedne situacije izraženiji kod ispitanika koji na ovoj skali postižu veći rezultat (Furnham, 1998; Schmitt, 1998). U faktorskim analizama dobivene su uglavnom različite kompleksne solucije, što se smatra jednim od osnovnih nedostataka ove skale (Furnham i Procter, 1989; O'Connor i sur., 1996; Whatley, 1993).

¹ U literaturi se može naći podatak da je povezanost između procjena na ova dva niza tvrdnji slaba, što se često tumači kao pokazatelj da su *vjerovanje da je svijet pravedan* i *vjerovanje da je svijet nepravedan* zapravo dva odvojena i ne nužno povezana vjerovanja. Međutim, osim jednog kratkog teorijskog osvrtu Furnhama i Proctera (1989), do sada nije bilo pokušaja da se ova distinkcija dalje elaborira i empirijski provjeri.

Dalji razvoj u mjerenju individualnih razlika u VUPS bio je motiviran željom da se konstruiraju jednodimenzionalne, homogene skale, kao i nekim konceptualnim distinkcijama koje su se u literaturi pojavile tijekom osamdesetih. Tri skale koje su konstruirali Furnham i Procter (1992) bile su pokušaj operacionalnog definiranja distinkcije između VUPS u personalnoj, interpersonalnoj i sociopolitičkoj domeni, koju su ovi autori prethodno predložili po uzoru na Paulhusovu distinkciju u vezi s konceptom locusa kontrole (Furnham i Procter, 1989). U dosadašnjim primjenama, uključujući i jednu koja je provedena kod nas, utvrđeno je, međutim, da nijedna od ovih skala nema zadovoljavajuću pouzdanost i faktorsku valjanost (Čubela i sur., 1998; Furnham, 1995; Furnham i Procter, 1992; Lipkus, 1991; Whatley, 1993).

Jednim od osnovnih nedostataka do sada spomenutih skala VUPS, s aspekta konstruktne valjanosti, smatra se to što sadrže tvrdnje u kojima se VUPS (općenito ili u pojedinim domenama) miješa s različitim načinima na koje ga ljudi pokušavaju održati, kao i sa stavovima prema različitim kriterijima ili načelima distributivne i proceduralne pravde. Time se, zapravo, uvode dodatni izvori varijance, koji mogu škoditi njihovoj konstruktnoj valjanosti jer teorija motiva pravednosti ne implicira što je pravda niti kako se ona može postići (Lerner, 1998; Schmitt, 1998). Ovaj su problem nastojali izbjeći Lipkus (1991) i Dalbert i suradnici (1987; prema Dalbert, 1998), koji su konstruirali kratke skale sa sedam, odnosno šest vrlo općenitih tvrdnji koje se odnose na vjerovanje da je svijet općenito pravedan, a da pritom ne preciziraju domenu ili načelo pravednosti na koje se to vjerovanje odnosi. U dosadašnjim primjenama na skupinama ispitanika iz različitih zemalja obje skale pokazale su se pouzdanim i faktorski čistim instrumentima (npr. Dalbert i Katona-Sallay, 1996; Dalbert i Yamauchi, 1994; Dalbert i sur., 1992; Lipkus, 1991; O'Connor i sur., 1996). U ovim je istraživanjima također potvrđen očekivani obrazac povezanosti ovih mjera generalnog VUPS s mjerama drugih teorijski relevantnih konstrukata, poput stavova prema (de)privilegiranim grupama ili religioznosti. Skala C. Dalbert i suradnika često je korištena i u eksperimentalnim provjerama postavki Lernerove teorije motiva pravednosti, kojom se teorijom u posljednjih desetak godina naročito intenzivno bavi jedna skupina njemačkih autora sa Sveučilišta u Trieru (Schmitt, 1998).

Važan doprinos daljem razvoju konstrukta VUPS dala su novija istraživanja povezanosti individualnih razlika u ovom vjerovanju s različitim indikatorima subjektivnog *well-beinga* (dobrobiti). Polazna je postavka ovih istraživanja da je VUPS indikator jedne bazične sheme ili konstrukcije svijeta kao smislenog, predvidljivog i benevolentnog, koja je važna za mentalno zdravlje pojedinca. Stoga bi VUPS trebalo imati adaptivnu funkciju i doprinositi subjektivnoj dobrobiti. Ovu pretpostavku potvrđuju nalazi o

pozitivnoj korelaciji skala VUPS s mjerama zadovoljstva životom i o njihovoj negativnoj korelaciji s mjerama depresivnosti, neuroticizma i negativnog raspoloženja (npr. Dalbert, 1998, 1997; Furnham, 1995; Lipkus i sur., 1996). Ova istraživanja također pokazuju da je u domeni subjektivne dobrobiti važno razlikovati VUPS generalno od tzv. personalnog VUPS ili vjerovanja pojedinca da je svijet prema njemu osobno pravedan. Kao mjera ovog aspekta VUPS korištena je uglavnom *Skala personalnog VUPS* koju je konstruirala C. Dalbert. Konzistentan je nalaz dosadašnjih istraživanja da je - u usporedbi s mjerama generalnog VUPS - povezanost Skale personalnog VUPS s indikatorima dobrobiti (naročito s mjerama zadovoljstva životom) značajno veća, te da se povezanost mjera generalnog VUPS s indikatorima dobrobiti značajno reducira kad se parcijalizira njihova povezanost sa Skalom personalnog VUPS. Rezultati novijih istraživanja također sugeriraju da bi - u usporedbi s generalnim VUPS - VUPS u personalnoj domeni moglo biti otpornije na različita negativna iskustva pojedinca (npr. nezaposlenost) (Dalbert, 1998).

Ovaj kratki pregled istraživanja individualnih razlika u VUPS sugerira da su skale VUPS mjere nekih važnih personalnih resursa čije poznavanje doprinosi boljem razumijevanju jednog širokog raspona reakcija pojedinca na vlastita i tuđa negativna iskustva. Kod nas, koliko je poznato, do sada nije korištena nijedna od tih skala, pa smo procijenili da bi bilo korisno adaptirati neke od onih koje su se u dosadašnjim primjenama pokazale pouzdanim i valjanim mjerama VUPS. S tim smo ciljem na skupini naših studenata primijenili skale generalnog i personalnog VUPS koje su konstruirali C. Dalbert i suradnici. U ovom se radu analiziraju dobiveni podaci o njihovoj pouzdanosti i latentnoj strukturi, te povezanosti s procjenama zadovoljstva životom kao jednim od najznačajnijih korelata VUPS u domeni subjektivne dobrobiti.

Metoda

U ispitivanju je sudjelovalo 206 studenata različitih studijskih grupa na Filozofskom fakultetu u Zadru (psihologija, sociologija, kultura i turizam). Sukladno spolnoj strukturi studenata na ovim grupama, u uzorku dominiraju djevojke (87%). Prosječna dob ispitanika bila je 20 godina ($\sigma = 1,619$).

Ispitivanje je provedeno na svakoj studijskoj grupi zasebno. Studenti su neposredno prije održavanja nastave zamoljeni da sudjeluju u istraživanju čiji je cilj provjera karakteristika nekih mjernih instrumenata. Pritom je naglašeno da je njihovo sudjelovanje anonimno i dobrovoljno. Nisu registrirana odbijanja, niti vraćanje praznih upitnika. Studenti koji su na nekoj skali propustili

odgovoriti na sve čestice, isključeni su iz obrade rezultata na toj skali (v. detaljnije u odjeljku Rezultati i diskusija).

Upitnik koji su studenti popunjavali sadržavao je hrvatske verzije skala generalnog i personalnog VUPS koje su konstruirali C. Dalbert i suradnici, te Skalu kvalitete življenja (Krizmanić i Kolesarić, 1992) koja je korištena kao mjera zadovoljstva životom.

Skala generalnog vjerovanja u pravedan svijet (General Belief in a Just World Scale; Dalbert, Montada & Schmitt, 1987) sadrži 6 tvrdnji koje se odnose na vjerovanje da je svijet općenito pravedan, bez preciziranja neke domene i/ili načela pravednosti (npr. *Mislim da je svijet u kome živim u osnovi pravedan*). Ispitanik procjenjuje svoje slaganje s pojedinom tvrdnjom na skali od 1 (izrazito se ne slažem) do 6 (izrazito se slažem). Ukupan rezultat na skali najčešće se izražava kao prosječna vrijednost procjena na pojedinim česticama. Test-retest i *alpha* koeficijenti pouzdanosti utvrđeni u dosadašnjim primjenama ove skale ukazuju na njezinu zadovoljavajuću pouzdanost (Schmitt, 1998). U faktorskim analizama uglavnom se dobiva jedan faktor. Do sada je, koliko je poznato, samo u jednoj primjeni uz faktor generalnog VUPS izlučen još jedan, koji je identificiran kao *vjerovanje u dugoročnu kompenzaciju nepravde* (Dalbert i Katona-Sallay, 1996). Konstruktiva valjanost skale dobro je potvrđena u nizu eksperimentalnih i korelacijskih istraživanja, i u domeni socijalnih prosudbi i u domeni subjektivne dobrobiti, na različitim skupinama ispitanika iz nekoliko zemalja Europe i SAD (Dalbert, 1998; Schmitt, 1998).

Skala vjerovanja u pravedan svijet u personalnoj domeni (Personal Belief in a Just World Scale; Dalbert, 1993) sadrži 7 tvrdnji koje opisuju vjerovanje pojedinca da je svijet prema njemu osobno pravedan (npr. *U važnim situacijama u mom životu o kojima su odlučivali drugi donijete su uglavnom pravedne odluke*). Ispitanik procjenjuje svoje slaganje s pojedinom tvrdnjom također na skali od 1 (izrazito se ne slažem) do 6 (izrazito se slažem). Na osnovi podataka iz dosadašnjih primjena ove skale može se zaključiti da ima zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarnje konzistencije i jednodimenzionalnu strukturu. Korelacije s mjerama generalnog VUPS su slabe do umjerene i čini se da variraju ovisno o općoj razini nepravednih iskustava kod date skupine ispitanika (Dalbert, 1998). Povezanost s indikatorima subjektivne dobrobiti najkonzistentnije je potvrđena za zadovoljstvo životom, dok su korelacije s depresivnošću, neuroticizmom, negativnim raspoloženjem i samopoštovanjem općenito niže i varijabilnije. Ipak, za različite indikatore dobrobiti ova se skala pokazala boljim prediktorom od mjera generalnog VUPS (Lipkus i sur., 1996).

Skala kvalitete življenja (Krizmanić & Kolesarić, 1992) razvijena je na osnovi jednog modela kvalitete življenja koji su predložili autori skale i u

kome se kvaliteta življenja pojedinca koncipira kao kompleksan sintetički doživljaj koji se osniva na njegovu zadovoljstvu ili nezadovoljstvu u različitim područjima života (Krizmanić i Kolesarić, 1989). U ovom ispitivanju korištena je verzija za mlade, koja sadrži 13 prediktorskih čestica (koje se odnose na različite izvore zadovoljstva životom, poput zadovoljstva obitelji porijekla, emocionalnom vezom itd.) i 6 kriterijskih čestica koje se odnose na procjene različitih aspekata zadovoljstva životom (npr. zadovoljstvo dosadašnjim životom općenito i posljednjih godinu dana, zadovoljstvo dosadašnjim ostvarenjem različitih ciljeva, želja, nada i očekivanja, itd.).

Rezultati i diskusija

Vjerovanje u pravedan svijet

U analizi dobivenih rezultata na skalama VUPS korišteni su podaci za 199 studenata (Skala generalnog VUPS), odnosno 198 studenata (Skala personalnog VUPS), koji su odgovorili na sve tvrdnje na datoj skali.

Analiza latentne strukture provedena je, posebno za svaku skalu, pod modelom zajedničkih faktora s koeficijentima multiple korelacije kao procjenama komunaliteta i uz korištenje Guttman-Kaiserova kriterija za ekstrakciju značajnih faktora. Rezultati ovih analiza prikazani su u tablicama 1 i 2. Kao što se može vidjeti, obje su analize rezultirale jednofaktorskim solucijama koje objašnjavaju oko 34% (generalno VUPS) i 32% (personalno VUPS) zajedničke varijance čestica na pojedinoj skali.

Tablica 1. *Rezultati faktorske analize i analize čestica Skale generalnog VUPS (N=199)*

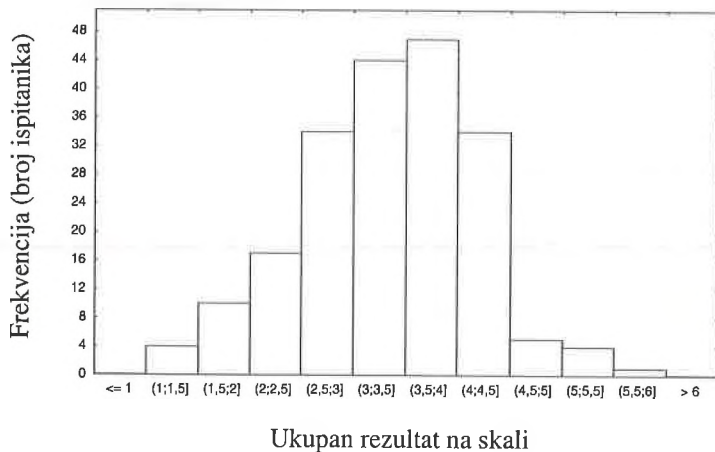
ČESTICA	M	σ	r_{it}	r_{IF}	h^2
Mislim da je svijet u kojem živim u osnovi pravedan.	2,7	1,25	,46	,52	,27
Vjerujem da, u načelu, svatko u životu dobiva ono što i zaslužuje.	3,3	1,26	,46	,55	,30
Vjerujem da su u svim područjima života (npr. obitelj, posao, politika) nepravde više iznimka nego pravilo.	3,0	1,15	,53	,60	,36
Uvjeren sam da nepravde koje čovjek trpi u životu bivaju kad-tad nadoknađene.	4,2	1,13	,56	,66	,43
Mislim da ljudi nastoje biti pravedni kad donose važne odluke koje se tiču drugih ljudi.	3,5	1,12	,40	,47	,22
Uvjeren sam da pravda uvijek pobjeđuje nad nepravdom.	3,8	1,34	,59	,68	,46
			EIGEN % VARIJANCE	2,056 34,3	

Tablica 2. Rezultati faktorske analize i analize čestica Skale personalnog VUPS (N=198)

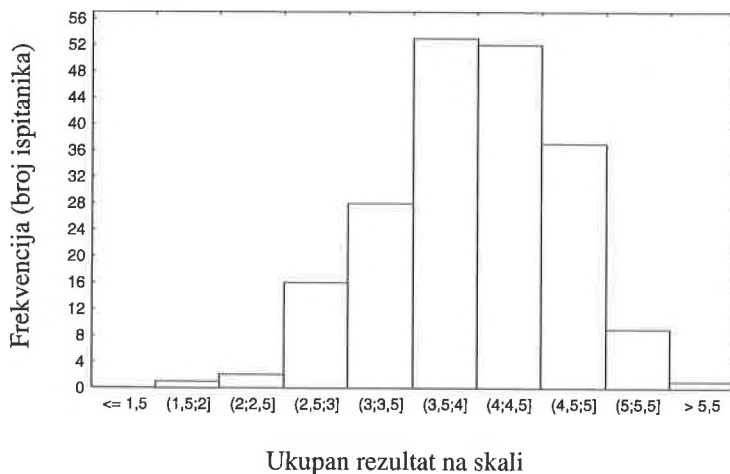
ČESTICA	M	σ	r_{it}	r_{if}	h^2
Mislim da, općenito, zaslužujem ono što mi se događa u životu.	3,5	1,21	,53	,66	,43
Drugi ljudi se uglavnom pošteno odnose prema meni.	4,2	,86	,42	,48	,23
U životu obično dobivam ono što i zaslužujem.	3,6	1,12	,62	,74	,55
Ono što posjedujem u životu s pravom mi i pripada.	4,6	1,08	,31	,35	,12
Nepravde su u mom životu prije izuzetak nego pravilo.	3,9	1,08	,41	,46	,21
Život je prema meni do sada bio pravedan.	4,1	1,10	,56	,64	,41
U važnim situacijama u mom životu o kojima su odlučivali drugi donijete su uglavnom pravedne odluke.	4,1	1,15	,45	,52	,27
			EIGEN	2,234	
			% VARIJANCE	31,9	

Korelacije među česticama na Skali generalnog VUPS su značajne ($p < .05$) i kreću se u rasponu od .18 do .52; prosječna korelacija među česticama je .35. Korelacije među česticama na Skali personalnog VUPS kreću se u rasponu od .14 do .65, a prosječna korelacija je .31. U tablicama 1 i 2 također su navedene nespuriozne korelacije pojedinih čestica s ukupnim rezultatom na odgovarajućoj skali. Kao što se može vidjeti, dobiveni koeficijenti korelacija su relativno visoki i zadovoljavajući (veći od .30). Dobiveni *alpha* koeficijenti iznose .759 (Skala generalnog VUPS) i .754 (Skala personalnog VUPS). Prema tome, rezultati ovog istraživanja pokazuju da obje skale imaju zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarnje konzistencije.

Slika 1. Grafički prikaz distribucije rezultata na Skali generalnog VUPS (N=199)

Slika 2. Grafički prikaz distribucije rezultata na Skali personalnog VUPS (N=198)

Slike 1 i 2 prikazuju distribucije rezultata na skalama generalnog i personalnog VUPS u ovoj skupini ispitanika. Dobivene distribucije ne odstupaju značajno od normalne. Raspon dobivenih rezultata na Skali generalnog VUPS kreće se od 1.3 do 5.7, a na Skali personalnog VUPS od 1.9 do 5.6. Prosječna vrijednost na Skali generalnog VUPS je $M=3.4$ ($\sigma=.811$), a na Skali personalnog VUPS prosječna vrijednost je $M=4.0$ ($\sigma=.701$). T-test za zavisne uzorke pokazao je da je ova razlika statistički značajna ($t=-10.61$, $p<.01$), što potvrđuje pretpostavku da je vjerovanje u pravedan svijet u personalnoj domeni izraženije od generalnog VUPS (Dalbert, 1998; Lipkus i sur., 1996).

Prema tome, obje skale VUPS u našoj analizi pokazale su se homogenim mjerama dvaju relativno odvojenih aspekata VUPS. Na opravdanost konceptualnog razlikovanja generalnog i personalnog VUPS upućuje i veličina dobivenog koeficijenta korelacije između rezultata na ovim dvjema skalama VUPS ($r=.50$, $p<.01$), koja je u skladu s podacima o njihovoj povezanosti dobivenim u primjenama na skupinama studenata iz drugih zemalja. S ciljem provjere diskriminantne valjanosti ovih skala dalje su analizirane njihove povezanosti s procjenama različitih aspekata zadovoljstva životom.

Relacije vjerovanja u pravedan svijet i zadovoljstva životom

U tablici 3 navedene su korelacije i parcijalne korelacije skala VUPS i procjena na pojedinim česticama Skale kvalitete življenja.

Tablica 3. *Korelacije i parcijalne korelacije skala generalnog i personalnog VUPS s česticama na Skali kvalitete življenja*

Skala kvalitete življenja	Generalno VUPS		Personalno VUPS	
	r_{12}	$r_{12.3}$	r_{12}	$r_{12.3}$
<i>Prediktorske čestice</i>				
Obitelj porijekla	,20*	,02	,36*	,31*
Emocionalna veza	,15	,04	,23*	,18*
Seksualni život	-,11	-,14	,01	,08
Odnos s prijateljima, kolegama i susjedima	,05	-,07	,22*	,22*
Obrazovanje	,17*	,03	,28*	,23*
Studij	,19*	,09	,21*	,14
Položaj u društvu	,28*	,07	,44*	,36*
Građanska prava i slobode	,39*	,27*	,33*	,16*
Religija	,17*	,17*	,06	-,03
Zdravlje	,14*	,01	,26*	,22*
Slobodno vrijeme	,24*	,18*	,19*	,07
Materijalno stanje	,35*	,18*	,40*	,27*
Uvjeti stanovanja	,25*	,10	,33*	,24*
<i>Kriterijske čestice</i>				
Zadovoljstvo dosadašnjim životom općenito	,29*	.07	,45*	.38*
Zadovoljstvo životom u posljednjih godinu dana	,25*	.06	,40*	.33*
Zadovoljstvo dosadašnjim ostvarenjem ciljeva, želja, nada i očekivanja	,29*	.05	,50*	.44*
Očekivanja u pogledu ostvarenja ciljeva u budućnosti	,32*	.11	,43*	.34*
Zadovoljstvo ako bi se život nastavio kakav je sada	,22*	.05	,34*	.28*
Usporedba sa životom prijatelja, susjeda i poznanika	,20*	.01	,35*	.28*

* - $p < .05$

Kao što se može vidjeti, obje skale VUPS su u značajnoj pozitivnoj korelaciji s kriterijskim česticama na Skali kvalitete življenja, kao i s većinom prediktorskih čestica te skale. Međutim, povezanost Skale generalnog VUPS s procjenama različitih aspekata zadovoljstva životom značajno je manja i praktički nestaje kad se iz te povezanosti parcijalizira doprinos VUPS u personalnoj domeni (dok obrnuto, međutim, ne vrijedi). Ovaj rezultat u skladu je s nalazima prethodnih istraživanja odnosa VUPS i zadovoljstva životom i, općenito, s pretpostavkom da je VUPS u personalnoj domeni neposrednija determinanta subjektivne dobrobiti od generalnog VUPS (Lipkus i sur., 1996).

U daljoj analizi željeli smo provjeriti koliko VUPS doprinosi predikciji zadovoljstva životom nezavisno od različitih izvora zadovoljstva životom koje mjeri Skala kvalitete življenja. S tim ciljem provedena je - za svaku kriterijsku česticu na Skali kvalitete življenja i za prosječan rezultat na tim česticama kao kriterijima - hijerarhijska regresijska analiza u kojoj se u prvom koraku skup prediktora sastojao od 13 prediktorskih čestica na Skali kvalitete življenja, a u drugom koraku dodane su skale VUPS. Rezultati ovih analiza prikazani su u Tablici 4 i pokazuju da je dodavanje skale VUPS značajno povećalo proporciju objašnjene varijance procjena za 4 od ukupno 6 aspekata zadovoljstva životom (zadovoljstvo životom općenito i u posljednjih godinu dana, zadovoljstvo dosadašnjim ostvarenjem ciljeva, želja, nada i očekivanja te zadovoljstvo ako bi se život nastavio kakav je sada).

Tablica 4. *Rezultati hijerarhijske regresijske analize s procjenama različitih aspekata zadovoljstva životom na Skali kvalitete življenja kao kriterijima: Promjene u proporciji objašnjenje varijance nakon dodavanja skala generalnog (GEN) i personalnog (PER) vjerovanja u pravedan svijet skupu 13 prediktorskih čestica na Skali kvalitete življenja*

Kriteriji	Prvi korak	Drugi korak		
	R ²	R ² ch	Beta GEN	Beta PER
Zadovoljstvo dosadašnjim životom općenito	,527*	,029*	,03	,20*
Zadovoljstvo životom u posljednjih godinu dana	,532*	,024*	,05	,17*
Zadovoljstvo dosadašnjim ostvarenjem ciljeva, želja, nada i očekivanja	,438*	,055*	-,07	,30*
Očekivanja u pogledu ostvarenja ciljeva	,496*	,017	,04	,14
Zadovoljstvo ako bi se život nastavio kakav je sada	,193*	,046*	,10	,22*
Usporedba sa životom prijatelja, susjeda i poznanika	,390*	,005	,02	,08

Napomena:

1. korak - procjene zadovoljstva na 13 prediktorskih čestica na Skali kvalitete življenja
2. korak - dodane skale generalnog i personalnog VUPS

* p<.05

Tablica 5. *Značajni prediktori procjena na kriterijskim česticama Skale kvalitete življenja u stupnjevitoj (backward) regresijskoj analizi s procjenama 13 izvora zadovoljstva životom i skalama generalnog i personalnog VUPS kao prediktorima (završni korak)*

Kriterij	Prediktori	Beta
Zadovoljstvo dosadašnjim životom općenito	Emocionalna veza	.338
	Uvjeti stanovanja	.353
	Personalno VUPS R=.671 R ² =.451	.302
Zadovoljstvo životom u posljednjih godinu dana	Emocionalna veza	.269
	Studij	.273
	Slobodno vrijeme	.307
	Personalno VUPS R=.701 R ² =.492	.249
Zadovoljstvo dosadašnjim ostvarenjem ciljeva, želja, nada i očekivanja	Obrazovanje	.294
	Slobodno vrijeme	.255
	Personalno VUPS R=.653 R ² =.427	.366
Očekivanja u vezi s ostvarenjem ciljeva u budućnosti	Emocionalna veza	.402
	Uvjeti stanovanja	.318
	Personalno VUPS R=.654 R ² =.428	.249
Zadovoljstvo ukoliko bi se život nastavio kakav je sada	Personalno VUPS R=.349 R ² =.122	.349
Usporedba sa životom prijatelja, susjeda i poznanika	Položaj u društvu	.275
	Materijalna situacija R=.503 R ² =.253	.321

Rezultati ove analize (beta ponderi) također sugeriraju da se povezanost VUPS sa zadovoljstvom životom može pripisati prvenstveno personalnom

VUPS. K tome, daljnje su analize pokazale da je Skala personalnog VUPS jedan od najznačajnijih prediktora u ovom skupu prediktorskih varijabli: u stupnjevitoj regresijskoj analizi (v. tablica 5) Skala personalnog VUPS značajan je prediktor procjena na pet kriterijskih čestica. Izuzetak su samo procjene kvalitete vlastitog življenja u usporedbi sa životom drugih ljudi, za koje su značajni prediktori zadovoljstvo vlastitom materijalnom situacijom i pozicijom u društvu - dvije prediktorske čestice na Skali kvalitete življenja koje inače imaju najveću korelaciju sa Skalom personalnog VUPS. Stoga bi se moglo zaključiti da je - za razliku od pojedinih izvora zadovoljstva životom na Skali kvalitete življenja čiji prediktivni doprinos donekle varira ovisno o aspektu zadovoljstva životom o kome je riječ - personalno VUPS dosljedno značajan i nezavisan prediktor različitih aspekata zadovoljstva životom.

Rezultati ove analize općenito potvrđuju dosadašnje nalaze o povezanosti VUPS sa zadovoljstvom životom, kao i o većoj prediktivnoj efikasnosti personalnog naspram generalnom VUPS. Korištenje Skale kvalitete življenja u našem ispitivanju omogućilo je također procjenu ne samo relativnog doprinosa pojedinih skala VUPS, već i njihove prediktivne efikasnosti u odnosu na neke druge prediktore zadovoljstva životom (koji su obuhvaćeni tom skalom): VUPS, naročito u personalnoj domeni, značajno i nezavisno o nizu različitih izvora zadovoljstva životom doprinosi predikciji različitih aspekata zadovoljstva životom. Ovaj nalaz potvrđuje očekivanje da bi skale VUPS (naročito personalnog VUPS) mogle biti vrijedan i koristan instrument u razumijevanju različitih faktora koji doprinose zadovoljstvu životom i općenito subjektivnoj dobrobiti. Naravno, za pouzdaniji zaključak o tome važno je provjeriti stabilnost dobivenih rezultata na novim skupinama ispitanika i uz korištenje nekih drugih indikatora dobrobiti. U daljem radu na adaptaciji ovih skala trebalo bi također provjeriti njihove relacije s mjerama locus kontrole, autoritarnosti, te niza drugih dobro potvrđenih korelata VUPS u domeni socijalnih prosudbi.

Zaključak

Rezultati dobiveni primjenom Skale generalnog VUPS i Skale personalnog VUPS na skupini naših studenata potvrđuju nalaze o njihovoj pouzdanosti i valjanosti, koji su utvrđeni u njihovoj primjeni na ispitanicima iz drugih zemalja. Naši su se ispitanici također značajno više slagali s tvrdnjama na Skali personalnog VUPS nego na Skali generalnog VUPS. Potvrđeno je i očekivanje da se povezanost generalnog VUPS i procjena različitih aspekata zadovoljstva životom može zapravo objasniti u terminima njihove povezanosti

s VUPS u personalnoj domeni. Konačno, dobiveni rezultati potvrđuju i našu pretpostavku da bi korištenje ovih mjera moglo značajno doprinijeti predikciji zadovoljstva životom i, vjerojatno, drugih indikatora subjektivne dobrobiti.

Literatura

- CRANDALL, C. S. & COHEN, C. (1994): The personality of the stigmatizer: Cultural world view, Conventionalism and Self-esteem, *Journal of Research in Personality*, 28, 461-480.
- ČUBELA, V., PROROKOVIĆ, A., GREGOV, LJ. & PAPIĆ, R. (1998): Vjerovanje u pravedan svijet: Adaptacija i psihometrijske karakteristike nekih skala za mjerenje konstrukta, Rad prezentiran na skupu XI. *Dani psihologije u Zadru*.
- DALBERT, C. (1998): Belief in a Just World, Well-Being, and Coping with an Unjust Fate, u: L. MONTADA & M.J. LERNER (ur) *Responses to Victimizations and Belief in a Just World*, New York, Plenum Press, (87-106).
- DALBERT, C. (1997): Coping with an unjust fate: The case of structural unemployment, *Social Justice Research*, 10(2), 175-189.
- DALBERT, C., FISCH, U. & MONTADA, L. (1992): Is inequality unjust? Evaluating women's career chances, *European Review of Applied Psychology*, 42, 11-17.
- DALBERT, C. & KATONA-SALLAY, H. (1996): The Belief in a just world construct in Hungary, *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 27(3), 293-314.
- DALBERT, C. & YAMAUCHI, L. A. (1994): Belief in a just world and attitudes toward immigrants and foreign workers: A cultural comparison between Hawaii and Germany, *Journal of Applied Social Psychology*, 24, 1612-1626.
- FURNHAM, A. (1998): Measuring the Beliefs in a Just World, u: L. Montada & M. J. Lerner (ur): *Responses to Victimizations and Belief in a Just World*, New York, Plenum Press, (141-162).
- FURNHAM, A. (1995): The just world, charitable giving and attitudes to disability, *Personality and Individual Differences*, 19(4), 557-583.
- FURNHAM, A. & BEARD, R. (1995): Health, just world beliefs and coping style preferences in patients of complementary and orthodox medicine, *Social Science & Medicine*, 40(10), 1425-1432.

- FURNHAM, A. & PROCTER, E. (1992): Sphere specific just world beliefs and attitudes to AIDS, *Human Relations*, 45, 265-280.
- FURNHAM, A. & PROCTER, E. (1989): Belief in a just world: Review and critique of the individual difference literature, *British Journal of Social Psychology*, 28, 365-384.
- KRIZMANIĆ, M. & KOLESARIĆ, V. (1992): *Priručnik za primjenu Skale kvalitete življenja*, Jastrebarsko, Naklada Slap.
- KRIZMANIĆ, M. & KOLESARIĆ, V. (1989): Pokušaj konceptualizacije pojma "kvaliteta života", *Primijenjena psihologija*, 10(3), 179-184.
- LERNER, M.J. (1998): The Two Forms of Belief in a Just World: Some Thoughts on Why and How People Care about Justice, u: L. MONTADA & M. J. LERNER (ur): *Responses to Victimizations and Belief in a Just World*, New York, Plenum Press, (247-270).
- LERNER, M.J. (1996): Doing Justice to the Justice Motive, u: L. MONTADA & M.J. LERNER (ur): *Current Societal Concerns About Justice*, New York, Plenum Press, (1-8).
- LIPKUS, I.M. (1991): The construction and preliminary validation of a global belief in a just world scale and the exploratory analysis of the Multidimensional Belief in a Just World Scale, *Personality and Individual Differences*, 12(11), 1171-1178.
- LIPKUS, I. M, DALBERT, C. & SIEGLER, I.C. (1996): The importance of distinguishing the belief in a just world for self versus for others: Implications for psychological well-being, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(7), 666-677.
- LUPFER, M.B., DOAN, K. & HOUSTON, D.A. (1998): Explaining unfair and fair outcomes: The therapeutic value of attributional analysis, *British Journal of Social Psychology*, 37(4), 495-511.
- O'CONNOR, W.E., MORRISON, T.G. & MORRISON, M.A. (1996): The reliability and factor structure of the Global Belief in a Just World Scale, *The Journal of Social Psychology*, 136(5), 667-668.
- RUBIN, Z. & PEPLAU, L.A. (1975): Who believes in a just world?, *Journal of Social Issues*, 31(3), 65-89.
- SCHMITT, M.J. (1998): Methodological Strategies in Research to Validate Measures of Belief in a Just World, u: L. MONTADA & M.J. LERNER (ur) *Responses to Victimizations and Belief in a Just World*, New York, Plenum Press, (187-216).
- WHATLEY, M.A. (1993): Belief in a Just World Scale: Unidimensional or multidimensional?, *The Journal of Social Psychology*, 133(4), 547-551.

Vera Čubela, Ana Proroković, Ljiljana Gregov:
SOME ASPECTS OF VALIDITY AND RELIABILITY OF TWO
BELIEF IN A JUST WORLD SCALES

S u m m a r y

Almost three decades of research on individual differences in the *Belief in a Just World* (BJW) provided strong evidence of their relationship with measurements of a number of other constructs such as authoritarianism, religiosity, locus of control, attitudes toward (under)privileged, neuroticism, life satisfaction and other indicators of well-being. This paper presents some psychometric characteristics of the *General BJW scale* (Dalbert et al., 1987) and the *Personal BJW scale* (Dalbert, 1993) that were established in their first administration to a group of 206 students at the Faculty of Science and Arts in Zadar. Both scales were found to be reliable, one-factor measures of two relatively separated aspects of the BJW. Consistently with findings at previous studies, the level of endorsement of BJW statements in our study was significantly higher for the Personal than the General BJW scale. The analysis of BJW scales correlations with the ratings of different aspects of life satisfaction, as measured by the Quality of Life scale (Krizmanić and Kolesarić, 1992), supported the assumption that the BJW (especially in the personal domain) is a significant contributor in explaining the variance of life satisfaction ratings.

KEY WORDS: belief in a just world, individual differences, life satisfaction